

Pekefingeren på statens forlengede arm?

Michael 2025; 22: 135–138

doi: 10.5617/michael.12399

Dersom kommunen avslår en søknad om sykehjemsplass eller hjemmesykepleie i det omfanget en person selv mener å ha behov for, kan dette klages på. Kommunen må da vurdere klagen, og dersom den ikke gir personen medhold i klagen, skal den videresendes til klageinstansen. Til statens forlengede arm; statsforvalteren.

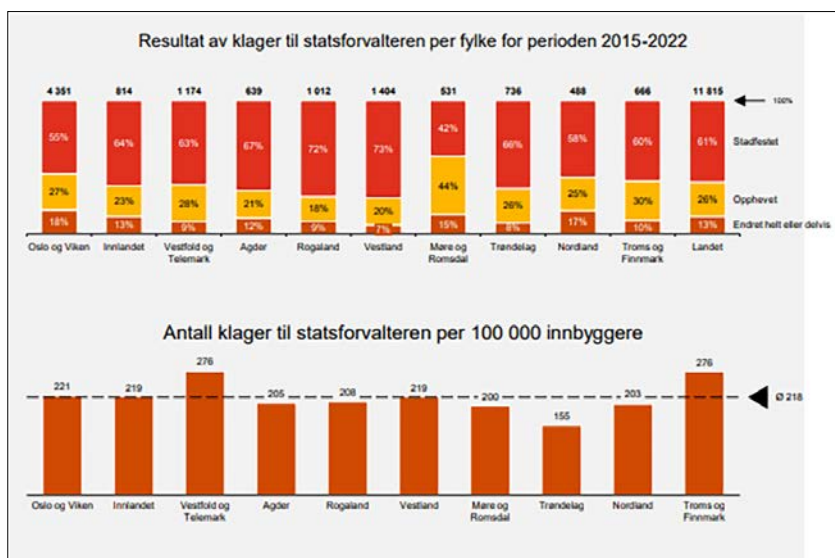
Pasient- og brukerrettighetsloven fastslår at en pasient har rett til nødvendige helse- og omsorgstjenester fra kommunen. Dette kan være rett til sykehjemsplass, hjemmesykepleie eller andre helse- og omsorgstjenester (1). Samtidig er det kommunen som skal avgjøre hvilke helse- og omsorgstjenester hver enkelt har rett til, samt hvordan tjenesten skal gis.

Når statsforvalteren behandler en klage på kommunens vedtak, kan det få tre utfall: Statsforvalteren kan fastslå at avgjørelsen var riktig, og ikke gi klager medhold. Alternativt kan statsforvalteren oppheve avgjørelsen og sende den tilbake til kommunen for helt eller delvis ny behandling. Det siste alternativet er at statsforvalteren omgjør kommunens avgjørelse, og bestemmer direkte hvilken tjeneste pasienten skal få av kommunen.

Landets ti fylkesleger skrev i *Dagens Medisin* i 2024 at statsforvalterne som tilsynsmyndighet ikke må «oppfattes som en driver for medisinsk overaktivitet» (2). Temaet fylkeslegene skrev om, er overdiagnostikk og overbehandling i en tilsynssammenheng. Dette skiller seg noe fra statsforvalternes rolle som klageinstans for rettighetsklager. Men kan det likevel være at (noen) av statsforvalterne møter seg selv i døra i rollen som klageinstans?

Erfaringer fra Møre og Romsdal

Romsdal interkommunalt politisk råd bestilte i 2023 en analyse av kostnadene for helse- og omsorgstjenester i romsdalskommunene Aukra, Hustad-

Figur 1. Frekvens og utfall av klager på kommunale vedtak om helse- og omsorgstjenester i norske fylker 2015–2022 (3)

vika, Molde, Rauma og Vestnes (ROR-kommunene). Rapporten som er utarbeidet av PwC, viser at ROR-kommunene har høyere kostnader til pleie- og omsorgstjenester per innbygger enn landssnittet, samt høyere enn gjennomsnittet for nabofylkene Vestland og Trøndelag (3). Årsakene er nok mange og sammensatte. Er Statsforvalteren i Møre og Romsdal en av dem? Og er det flere statsforvaltere i samme båt?

I perioden 2015–2022 var forekomster av klager til statsforvalterne rimelig lik i landets fylker, men utfallet av klagen varierte (fig. 1). Av rapporten framgår det at «[a]nlysene viser hele 59 % sannsynlighet for at et påklagd vedtak innen helse og omsorg ble opphevet eller endret i Møre og Romsdal». PwC fastslår at dette er «langt høyere enn i alle andre fylker» (3).

I Statens helsetilsyns årsrapporter publiseres resultatene av statsforvalternes klagesaksbehandling. Disse tallene viser også at det er variasjon fra år til år hos hvert enkelt statsforvalterembete. Eksempelvis stadfestet Statsforvalteren i Troms og Finnmark kommunens avgjørelse i 88 % av alle rettighetsklagesaker i 2020 (4). Dette endret seg de følgende årene til 82 % i 2021, 72 % i 2022 og 64 % i 2023 (5).

Dette betyr altså at pekefingeren er blitt betydeligere mer aktiv i løpet av få år hos vår nordligste statsforvalter.

Vedtak i enkeltsaker har store konsekvenser

Statsforvalternes håndtering av klager på kommunale vedtak om helse- og omsorgstjenester varierer altså både mellom fylker og over tid.

Når statens forlengede arm bruker pekefingeren som klageinstans, vil det ofte ha konsekvenser for ressursbruk utover enkeltsaken statsforvalteren har truffet en avgjørelse i. Et ulovfestet prinsipp er at kommunene skal bruke avgjørelsene i sin videre saksbehandling, for å sikre at tilsvarende saker blir behandlet på samme måte. Følgelig vil avgjørelser i enkeltsaker kunne få konsekvenser for tjenestetildeling og omfanget av tjenester i kommunene. Spørsmålet blir da: Behandler statsforvalterne like saker likt? Tallene kan tyde på at det ikke er tilfellet. I 2021 skrev *Dagens Medisin* om statsforvalternes behandling av tilsynssaker (6). Også der synes det å være strekk i feltet.

Dersom like saker ikke blir behandlet likt, har det konsekvenser. For enkeltpersoner vil det være vanskelig å forstå at bostedskommune skal ha betydning, for eksempelvis om vedkommende får sykehjemsplass eller ikke. Slike ulikheter vil utfordre tilliten befolkningen har til «systemet», en tillit som «systemet» er avhengig av. Manglende tillit til den offentlige forvaltningen, i dette tilfellet representert ved kommunene og statsforvalterne, vil trolig resultere i enda flere klagesaker. Kanskje til og med domstolsprøving. Det er lite hensiktsmessig bruk av offentlige ressurser.

Regjeringsadvokat Fredrik Sejersted skriver i *Advokatbladet* om det samlede kontrolltrykket og de utfordringene det skaper (7). Han skriver avslutningsvis: «Det punktet der norsk forvaltning henger mest etter er effektivitet, kostnader og tidsbruk. Fremover vil ressursene bli knappere og prioriteringene tøffere. Enda mer tilsyn og kontroll er neppe den klokkeste veien å gå.»

Forskere fant at det i en saueflokk ble byttet på hvem som var leder, og at sauene heller ikke gikk i flokk hele tiden (8). Statens helsetilsyn kan ikke, som statsforvalternes overordnede fagorgan, se på at statsforvalterne ikke er en samlet flokk. Her må Statens helsetilsyn samle flokken, være ledersau og sørge for at flokken fortsetter ferden i samme tempo og retning.

Litteratur

1. Pasient- og brukerrettighetsloven § 7-2.
2. Aamland Aa, Olsen AG, Sundnes MJ et al. Tilsynsmyndigheten må ikke drive fram medisinsk overaktivitet. *Dagens Medisin* 06.11.2024 <https://www.dagensmedisin.no/fylkeskommunenes-ansvar-helsepolitikk-og-helseekonomi-prioritering/tilsynsmyndigheten-ma-ikke-drive-fram-medisinsk-overaktivitet/659370> (21.02.2025)

3. Romsdal interkommunalt politisk råd. *Kostnader knyttet til pleie- og omsorgstjenester*. November 2024. <https://www.romsdalipr.no/f/p12/iccb2d14f-2598-427d-8470-132d60cdb5d5/kostnader-knyttet-til-pleie-og-omsorg-ror-sluttrapport.pdf> (21.02.2025)
4. Statens helsetilsyn. *Årsrapport 2020*. <https://www.helsetilsynet.no/globalassets/opplasinger/publikasjoner/aarsrapporter/aarsrapport2020.pdf> (21.02.2025)
5. Statens helsetilsyn. *Årsrapport 2023*. <https://www.helsetilsynet.no/publikasjoner/arsrapporter/arsrapport-helsetilsynet-2023/#> (21.02.2025)
6. «Stort sprik i tilsynssaker». *Dagens Medisin* 27.08.2021. <https://www.dagensmedisin.no/lov-og-rett-primaerhelsetjeneste-spesialisthelsetjeneste/stort-sprik-i-tilsynssaker/226504> (21.02.2025)
7. Sejerstad F. Det samlede kontrolltrykket går ut over forvaltningens handlekraft og gjennomføringsevne. *Advokatbladet* 19.02.2025. <https://www.advokatbladet.no/regjeringsadvokaten/det-samlede-kontrolltrykket-gar-ut-over-forvaltningens-handlekraft-og-gjennomforingsevne/224707> (21.02.2025)
8. I saueflokker bytter de på å være leder, og så er de smarte sammen. *Forskning.no* 05.12.2022. <https://www.forskning.no/dyreverden-ledelse-og-organisasjon/i-saueflokker-bytter-de-pa-a-vaere-leder-og-sa-er-de-smarte-sammen/2114914> (21.02.2025)

Cato Innerdal
cato.innerdal@molde.kommune.no
Rådhusplassen 1
6413 Molde

Cato Innerdal er spesialist i samfunnsmedisin og kommuneoverlege i Molde kommune. Han har tidligere jobbet som ass. fylkeslege hos Fylkesmannen Møre og Romsdal (nå Statsforvaltaren i Møre og Romsdal).